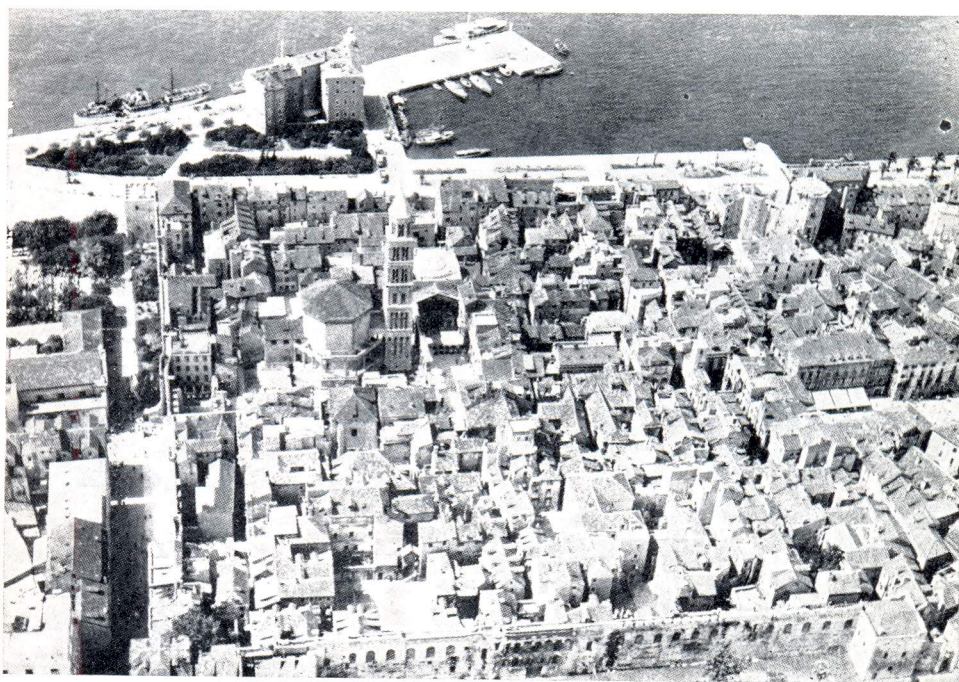

PRILOG RJEŠAVANJU PROBLEMA
POVIJESNE JEZGRE SPLITA

U posljednje vrijeme u svijetu i kod nas sve se više pristupa planskoj zaštiti i uređenju pojedinih gradova i naselja sa sačuvanim kulturno-povijesnim nasljeđem. Sve se više ulaže napora da se spasi graditeljsko nasljeđe i potvrdi načelo aktivne zaštite i ponovnog oživljavanja starih povijesnih jezgri, koje uništavaju priroda, vrijeme, ljudi, zagađenost, vibracije...

Potvrđuje se shvaćanje da se pojedinačni spomenički objekti i povijesne jezgre u cjelini mogu spasiti od propadanja i uništavanja

samo na taj način ako se uklope u suvremeni okvir čovjekove okoline, odnosno ako im se dadu suvremene životne funkcije i novi sadržaji uz puno poštivanje njihove specifičnosti. To znači da područje koje su čuva i želi sačuvati mora biti usko povezano sa životom grada i mora se uklopiti u plan njegovog privrednog, društvenog i kulturnog razvoja.

Grad Split sa svojom povijesnom jezgrom i Dioklecijanovom palačom, spomenikom svjetskog značaja, te mnoštvom građevina raznih stilova, često među sobom isprepletenih, u kojima se ogleda utjecaj raznih povijesnih epoha, predstavlja jednu od najznačajnijih starih urbanih cjelina u našoj zemlji.

Redakcija časopisa »Kulturna baština« u nastojanju da se aktualizira i ubrza akcija na revitalizaciji stare splitske jezgre odlučila je da se jednim pitanjem obrati najzainteresiranijim institucijama i službama koje su vezane za ovu problematiku sa željom da odgovore na slijedeće pitanje. Premda Split posjeduje stručne kadrove, dugogodišnja iskustva, dokumentaciju, iscrpne analize i prihvaćenu najsuvremeniju metodologiju u rješavanju ove kompleksne problematike, smatramo da se rad svih tih faktora nije adekvatno odrazio u kontinuitetu i širini zahvata pri praktičnim rješavanjima revitalizacije urbanog i arhitektonskog nasljeđa splitskog centra, a koji je svojim većim dijelom u takvom stanju da zahtijeva hitnu i radikalnu intervenciju, i zbog propadanja i zbog velikog kulturno-historijskog značaja koji mu pripada.

Što bi po vašem mišljenju trebalo učiniti da budući zahvati u revitalizaciji povijesnog centra Splita dobiju karakter planske i kontinuirane akcije sa sigurnim i stalnim izvorima financiranja?

Davor Domančić:

REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE — SPLIT

Nedostatak sredstava je osnovni problem količine obnavljanja spomenika kulture u Splitu kao i u ostaloj Dalmaciji. Sadašnja stručna služba u Zavodima za zaštitu spomenika kulture mogla bi neusporedivo više radova izvoditi i nadzirati nego što čini. Stoga je nedostatak sredstava osnovni problem sadašnjeg malog broja zaštitnih radova, a posebno njihova nestalna i neredovita pritjecanja u nizu godišnjih planova.

Još uvijek je Republička samoupravna interesna zajednica u oblasti kulture u Zagrebu jedini veći izvor sredstava za tu namjenu, pa su rijetki slučajevi da općinske samoupravne interesne zajednice u oblasti kulture doprinose same za radove na spomenicima kulture. One u pravilu očekuju sredstva od one Republičke, da bi onda mogle samo dijelom sudjelovati u ukupnim troškovima. Prema tome ti radovi i njihov broj ovisi o Republičkom SIZ-u u oblasti kulture, što znači da su spomenici

ovisno o njenoj financijskoj moći, a posebno o raspodjeli samo za spomenike 0. i 1. kategorije i prema republičkom ključu po vrijednosti i prioritetu pojedinog spomenika. Time ujedno ostaje bez sredstava velik broj spomenika koji nisu svrstani u te dvije kategorije određeni iako oni za kraj mogu predstavljati prvorazredan spomenik.

Stoga smatramo da budućnost efikasnijeg popravka spomenika leži u vlastitim sredstvima koja će se stvarati u općini i na razini općine raspoređivati, vodeći računa o redoslijedu vrijednosti i prioriteta spomenika također u okviru općine. Na taj se način neće stvarati republička sredstva za to, osim možda za neke zajedničke akcije u Republici.

Tako bi se mogli stvarati dugoročniji planovi koji bi se redom ispunjavali, pa makar i godišnja sredstva za pojedini spomenik bila i manja jer je kod toga važno da ona budu stalna svake godine, a to do sada republička sredstva nisu uvijek bila.

Što se tiče izvora tih sredstava trebalo bi prvenstveno provesti princip da se novac stečen od spomenika vrati tom spomeniku. To se odnosi na doprinose koji se stvaraju unutar spomeničkih cjelina naselja i gradova pa do pojedinačnog spomenika. Isto bi tako trebalo dio novca prikupiti od turističke privrede koja jedan dio svog dohotka stječe na račun spomenika (izleti, vođenja i sl.).

Osim toga bi trebalo sredstva za spomenike odvojiti od ostalih sredstava za kulturu i voditi ih posebno od prikupljanja do raspodjele. Time neće doći do njihova prelijevanja za druge potrebe u okviru kulture.

Sve se ovo, naravno, odnosi i na Split, ili uže na njegovu gradsku spomeničku cjelinu. Tu smo svjedoci rasta i pada te djelatnosti i različitosti intenziteta popravaka spomenika, a ta je različitost intenziteta bila ovisna i o količini sredstava u Republičkoj SIZ u oblasti kulture, na čiju raspodjelu općina nije mogla posebno utjecati u svoju korist.

Stoga smatramo da budućnost boljeg čuvanja spomeničke baštine leži u novčanoj moći općinâ, u stjecanju i okupljanju vlastitih sredstava i raspodjele za spomenike kulture u okviru općine te u otkrivanju novih stabilnijih izvora financiranja.

Milan Ivanišević:

ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA
KULTURE — SPLIT

Da bismo odgovorili na pitanje na koji način bi se mogla postići kontinuirana akcija na uređenju povijesne jezgre Splita moramo prije sagledati neke od dosadašnjih odnosa koji su utjecali na to da ta akcija do sada nije bila intenzivnija i to ne samo u Splitu nego, čini nam se, i u većin povijesnih jezgri.

Interes za povijesnu jezgru manifestirao se često kao niz parcijalnih društvenih i privatnih interesa sagledavanih najčešće kroz tržišnu konjuk-

turu, a koji su društveno-politička tijela i stručne organizacije, u nedostatku utvrđenih društvenih kriterija i potreba povijesne jezgre, različito vrednovala i ocjenjivala. Kao posljedica heterogenih i parcijalnih interesa nisu postojali niti je većini subjekata u ovom prostoru odgovaralo postojanje dugoročnih planova uređenja kojima bi se osiguralo permanentno pritičanje sredstava i utvrdile njihove obaveze, odnosno davanje protuvrijednosti prostoru u kojem su se profiti ostvarili. Nikada do sada nije bio deklariran i društveno verificiran odnos grada prema povijesnoj jezgri. U gradu nikada nije stvorena organizacija koja bi u potpunosti uočila problematiku povijesne jezgre i objedinila sve elemente za stvaranje i predlaganje dugoročnih planova uređenja te koordinirala njihovo izvršenje. Stručne organizacije koje su osnovane da budu nosioci zaštite povijesne jezgre rade na zakonima i postavkama koji se nisu razvijali u skladu s razvojem društva, dajući tim organizacijama u današnje vrijeme neshvatljivo pravo donošenja stavova od općedruštvenih interesa bez verifikacije društva. Posljedica je da one društvu određuju što društvo mora zaštićivati, umjesto da one zaštićuju ono što društvo odredi.

Pri tome se često poistovjećuje zaštita spomenika i zaštita radnih navika u tim organizacijama. Jedan od najvećih problema je problem kadrova. Cijelom nizu stručnjaka, koji sebi daju epitet boraca za zaštitu kulturnih dobara, to predstavlja amaterski izlet u ovo područje.

Kako da se stvore uvjeti za uređenje povijesne jezgre Splita? Čini nam se da moramo shvatiti:

— da se sudbina povijesne jezgre rješava u mnogo širem prostoru od same jezgre,

— da moramo objediniti sve interese samoupravnim udruživanjem i izraziti ih u dugoročnim planovima uređaja,

— da moramo izmijeniti postojeće preživjele zakone koji tretiraju zaštitu nepokretnih i pokretnih spomenika te otvoriti mogućnosti organiziranja kako to pojedinoj sredini odgovara,

— da moramo školovati kadrove i shvatiti da je prošlo vrijeme univerzalnih svaštara.

E d u a r d B e s a k :

SKUPŠTINA OPĆINE SPLIT

Sekretarijat za urbanizam, građevinarstvo,
komunalne poslove i saobraćaj

Na vaše pitanje upućeno anketom pod gornjim brojem: »Što bi po vašem mišljenju trebalo učiniti da budući zahvati na revitalizaciji povijesnog centra Splita dobiju karakter planske i kontinuirane akcije sa sigurnim i stalnim izvorima financiranja?« odgovaramo slijedeće:

Osnovni preduvjet za planske i kontinuirane akcije na revitalizaciji povijesnog centra Splita jest **donošenje urbanističkog projekta** jer gra-

đenje objekata, mijenjanje namjene, objekata i površina mora biti u skladu sa planovima prostornog uređenja.

Naime, prostornim planiranjem i uređenjem prostora usmjerava se izgradnja i uređenje naseljenih mjesta i prostora uopće čime se omogućava racionalno iskorištenje prostora kao i zaštita i unapređenje prirodnih i radom stvorenih vrijednosti čovjekove okoline to jest prirodnog i kulturnog bogatstva.

Odredbom čl. 19. Zakona o prostornom uređenju i korištenju građevinskog zemljišta (»Narodne novine SRH« br. 14/73) izričito je propisano da se za naselja ili dijelove naselja koja su upisana u registar spomenika kulture obavezno donosi urbanistički projekt. Zbog nedostatka sredstava i pored zakonske obveze do danas urbanistički projekt za područje graditeljskog nasljeđa nije donesen. Odredbom čl. 3. gore citiranog Zakona propisano je da je planiranje i uređenje prostora kontinuirana aktivnost i obveza društveno-političkih zajednica. Zato smatramo da bi društveno-politička zajednica objedinjavanjem sredstava svih korisnika prostora putem društvenog dogovaranja i samoupravnog sporazumijevanja trebala osigurati mehanizam kontinuiranog financiranja, planiranja i realizacije konkretnog plana.

U tom pogledu započet je rad na izradi Samoupravnog sporazuma o rješavanju stambeno-komunalne problematike starog dijela grada.

Dragutin Matošić:

URBANISTIČKI ZAVOD DALMACIJE — SPLIT

Unatoč velikom značenju starog dijela Splita i dobro poznatim postignutim rezultatima u posljednjih dvadesetak godina, raskorak između uređenja novih dijelova grada i propadanja starog dijela iz godine u godinu se povećava.

Problemi uređenja povijesnih područja Splita su brojni i oni se veoma teško rješavaju. Donedavno su jednu od prepreka u ostvarenju akcije uređenja činili otpori u teoretskom pristupu, tj. otpori koncepciji aktivne zaštite i uklapanja starog grada u suvremene tokove. Danas, kada je jednodušno, s više ili manje iskorenosti, prihvaćen stav aktivne zaštite i oživljavanja starog grada, ostaju da se riješe drugi različiti problemi kao što je pitanje financiranja tih radova, sporost u rješavanju imovinsko-pravnih odnosa i nekoordiniranost u radu gradskih službi.

Problem utvrđivanja politike i osiguranja stalnog financiranja, po našem mišljenju, najbolje bi se riješio osnivanjem samoupravne interesne zajednice za uređenje starog dijela grada, u koju bi se iz različitih izvora slijevala sredstva za zaštitu i uređenje tog područja. Najveća sredstva mogla bi se namaknuti iz najamnine za poslovni prostor, koja je danas u nekim slučajevima u starom dijelu grada čak i deset puta manja od realne vrijednosti. Tu bi se slio i dio sredstava koja se ubiru u starom dijelu grada, a danas se ulažu u vanjska područja.

U cilju efikasnog rješavanja različitih kompleksnih problema, bolje koordinacije u radu svih učesnika i ostvarenja kontinuirane akcije, predlaže se — na osnovu iskustava iz dosadašnjeg rada — osnivanje više-institucionalne radne grupe, u kojoj bi sudjelovale sve ustanove i službe u gradu, zainteresirane za predradnje i za same radove uređenja starog dijela grada. Svi učesnici u tom zajedničkom radu i dalje bi pripadali svojim radnim organizacijama, ali sa zadatkom da sudjeluju u kontinuiranom radu u starom gradu. U tako zamišljenom ekipnom radu usklađivali bi se različiti stručni stavovi, pa bi prihvaćanje određene koncepcije bilo zaista odraz sudjelovanja svih činilaca na tom kompleksnom zadatku. Višeinstitucionalna radna grupa bila bi stručni koordinator radova samoupravne interesne zajednice za stari dio grada.

Potrebno je ovom prilikom podsjetiti da su Jedinствена samoupravna interesna zajednica za stambeno-komunalne poslove i prostorno uređenje, Poduzeće za izgradnju Splita, Zavod za zaštitu spomenika kulture i Urbanistički zavod Dalmacije još u svibnju 1975. predložili srednjoročni program revitalizacije ambijenata i objekata graditeljskog nasljeđa u općini Split za razdoblje 1975—1980. Taj program, međutim, do danas nije donesen, iako se jedan njegov dio ostvaruje putem SIZ-a za stambeno-komunalnu oblast i prostorno uređenje. Zato predlažemo da se taj program aktualizira kako bi se mogao kontinuirano realizirati.

Duško Kečkemet:

MUZEJ GRADA SPLITA

Zapuštanje i neuzdržavanje građevnih spomenika i istaknutih urbanih ambijenata i cjelina ima loše posljedice, pogotovu kada nije dovoljno određeno tko mora snositi ne toliko administrativnu koliko materijalnu brigu o njima. Smatram, međutim, da u savremenoj graditeljskoj i urbanističkoj aktivnosti veća opasnost prijeti tim graditeljskim i urbanističkim vrednostima od aktualnih graditeljskih intervencija nego od njihova zanemarivanja. Spomenici, ne samo oni pod zemljom već i većina onih nad zemljom, trajali su stoljećima, pa je za neke od njih bolje da još očekaju čas kada ćemo biti i u materijalnim mogućnostima da im posvetimo odgovarajuću pažnju, dostojnu njihove vrijednosti. Revitalizacija povijesno-umjetničkih građevina i urbanih sredina nije *jedino i isključivo* pozitivno rješenje za njihovo spasavanje i vrednovanje. Dok se neke građevine mogu vrlo dobro prilagoditi nekoj novoj suvremenoj namjeni, druge to samim svojim značajkama ne mogu a da to ne bude na štetu, bilo njihova oblika, bilo sadržaja. Mnoge će takve građevine, na primjer, doći do boljeg i prikladnijeg izgleda i sadržaja namijene li se nekim suvremenim muzejskim, galerijskim ili drugim kulturnim sadržajima nego administrativnim, trgovačkim, ugostiteljskim i sličnima, dok će neke morati sačuvati svoj prvotni sadržaj ili isključivo spomenički karakter, bez obzira na »nerentabilnost« te namjene jer ih svaka namjena drukčija od prvotne može degradirati. Uostalom, i isklju-

čivo spomenička namjena je vrlo određena i našem suvremenom društvu vrlo potrebna namjena.

Smatram da bi konkretno u Splitu, tako bogatom građevnim vrijednostima iz prošlosti, trebalo najstariji dio grada (ili barem onaj unutar zidina Dioklecijanove palače) obuhvatiti posebnom društvenom organizacijom, temeljenom na samoupravnom sporazumu znanstvenih, konzervatorskih, stambenih, privrednih i ostalih institucija, da bi se konzervacije, restauracije i eventualne revitalizacije vršile stručno i planski (bez kompromisa i ustupaka onome »tko ima sredstava«), a da bi sredstva dobivena od rentabilnog prostora bila namijenjena isključivo onim nerentabilnim restauracijama.

Živko Bajić:

PODUZEĆE ZA IZGRADNJU SPLITA

(Sektor za poslovni prostor)

Za sadašnju situaciju i problematiku revitalizacije starog dijela Splita kratko se može reći da se o tome mnogo više govori, nego što se stvarno stanje i potrebe razumiju, a još manje efektivno mijenjaju. Sačuvati graditeljsko nasljeđe povijesne jezgre, vratiti joj život i centralne gradske funkcije u suvremenim oblicima i sadržajima — mnogo je teži i složeniji zadatak od izgradnje bilo kojeg novog gradskog naselja.

Nasuprot tome, težište gradskog interesa i nastojanja u posljednjim je decenijama isključivo na izgradnji novih dijelova grada. U staroj jezgri već se petnaest godina uglavnom ništa nije učinilo.

Zbog povijesne odgovornosti pred prošlim i budućim generacijama stanovnika ovog grada, ali i zbog sebe i vlastitih razvojnih interesa, suvremena generacija mora izvršiti zadaću koja joj u tom pogledu pripada. Dugotrajnu zapuštenost i proces brzog propadanja treba zamijeniti organiziranom akcijom da se uvjeti života i rada u starom dijelu Splita (donekle to vrijedi za ostala ranije izgrađena naselja) dovedena na približno istu razinu, karakterističnu za suvremene standarde u novim naseljima, uz istodobno očuvanje autentičnog spomeničkog ambijenta. Samo tako će stari gradski centar sačuvati ulogu vitalnog središta Splita i njegove regije.

Potrebno je, dakle, da se sanacija, rekonstrukcija i revitalizacija starog centra tretmanom u svakom pogledu izjednači s izgradnjom novih naselja. To, pored ostalog, znači da se u praksi realizira postavka iz Teza o politici u stambeno-komunalnoj izgradnji o kojima je nedavno raspravljala Općinska konferencija SK Splita: »U izgradnji i rekonstrukciji glavnog gradskog centra i revitalizaciji povijesne jezgre moraju solidarno participirati svi dijelovi grada i svaki novoizgrađeni stan ili poslovni prostor.«

To je, svakako, prvi uvjet da se stari Split spasi od neumitnog propadanja. Kao rezultat tako izmijenjenog temeljnog odnosa prema starom gradu treba slijediti organizirana društvena akcija u dva smjera.

Prvi zadatak je stvaranje efikasne, operativno sposobne organizacije koja će biti u stanju da optimalno poveže i koordinira sve karike složenog lanca zadataka, od kulturnopovijesne valorizacije, preko izrade provedbenog urbanističkog plana za stari dio grada, projektiranja, programiranja, financiranja, izvedbe pa do racionalnog i adekvatnog iskoristenja obnovljenih objekata.

Ova organizacija mora na odgovarajući način, ne fizički, integrirati sve stručne snage i institucije koje mogu pridonijeti odgovarajućoj valorizaciji graditeljskog nasljeđa, nosioce kompetencija vlasti u odgovarajućim organima Skupštine općine, institucije koje organiziraju i provode izgradnju grada, društveno-političke faktore itd.

Drugi smjer iste društvene akcije treba da već na startu definira trajne i sigurne izvore financiranja programa revitalizacije. Potrebna su relativno velika financijska sredstva. U komunalno-građevinskom pogledu stari dio grada gotovo da ništa i nema. Po suvremenim kriterijima urbaniziranih sredina nedostaje mu gotovo sve, osim magične privlačnosti ugodaja prohujalih stoljeća. Tište ga prozaični problemi zapuštenosti i smetlišta, preko dotrajale i potkapacitirane komunalne infrastrukture (kanalizacija, vodovod, električna itd.) do trošnih i ruševnih građevina s neadekvatnom stambenom, poslovnom, društvenom ili kulturnom funkcijom.

Zbog kronične zapuštenosti, dovođenje kojih 1500 stanova i pedesetak tisuća m² poslovnih i sličnih prostorija u starom gradu na suvremeni tehnički standard, sigurno zahtijeva znatno više sredstava nego da se takav program realizira na novim, slobodnim gradilištima. Ali time će se dobiti i sačuvati društvene, kulturne i ekonomske vrijednosti koje se nikakvim financijskim sredstvima ne mogu izgraditi »na ledini«.

Ovaj proces sazrijevanja kvalitativno novog društvenog stava i akcije u starom gradu je u oba smjera otpočeo iniciranjem posebnog samoupravnog sporazuma koji će kasnije vjerojatno dovesti i do posebnog SIZ-a za uređenje starog dijela grada.

I na kraju, treba naglasiti još nešto, veoma važno. Stari dio Splita uvijek će ostati najatraktivnije stjecište stanovnika grada, regije i posjetilaca, osobito turista. A to znači i poslovni centar odnosno područje gdje je intenzivno prisutan fenomen gradske rente. Drugim riječima, istim ulaganjem rada i sredstava poslovne djelatnosti ovdje ostvaruju višestruka veće poslovne učinke nego na perifernim lokacijama. Stoga je društveno i ekonomski nedopustiv paradoks da se i dalje tolerira stanje u kojem su zakupnine za poslovni prostor društvenog vlasništva, kao potencijalno najvažniji izvor financiranja programa revitalizacije, na najfrekventnijim centralnim lokacijama za 3—4 puta niže nego u Splitu 3, naselju koje se tek rađa. Na taj način rentu prisvajaju korisnici poslovnih prostorija.

Zbog tih okolnosti jako je važno da se skupi i dragocijeni prostori u centru adekvatno iskoriste. Pored odabranih društvenih i kulturnih djelatnosti tu moraju naći mjesto isključivo unosne ekonomske djelatnosti moći vraćati uložena sredstva i valorizirati gradsku rentu, dakle, znatnim dijelom financirati sve opsežnije programe revitalizacije.

Božidar Matas:

MJESNA ZAJEDNICA GRAD

Svestrani problemi starog dijela grada Splita su teško nasljeđe formirano kroz mnoga decenija života grada ostavljajući utisnute fragmente svih perioda nastajanja kulture, arhitekture i umjetnosti, kao i okorjelih poroka koji i danas, više no ikada, tište područje starog grada. Da su ti problemi tako teški govori činjenica da se nitko, pa čak ni mjerodavni nisu željeli, niti danas žele ući u akciju za njihovo uklanjanje.

Videći da je nemar odgovarajućih službi općine i drugih stručnih institucija prepustio probleme i poroke da stasaju i da sami riješe svoje životno stanje do potpunog samouništenja, sastalo se nekoliko građana — entuzijasta da osnuju Društvo »Stari grad« kako bi se spasilo ono što se daje spasiti.

Ali, nažalost, kroz 26 godina postojanja sva nastojanja Društva da se barem ublaži postojeća situacija i da se zaštiti kulturna baština od barbarske ruke nisu naišla na potpuno razumijevanje odgovornih bilo u odnosnim organima općine ili njenog Turističkog saveza.

Od svega što je Društvo »Stari grad« postiglo u svojem dugogodišnjem zalaganju su teški požutjeli snopovi listova sa sjednica, molbi, žalbi i dr. Istina, bilo je i uzornih uspjeha, ali to je sve kap u moru.

Da je bilo iole dobre volje odgovarajućih službi općine, davno bi se bili skinuli s dnevnog reda ovi problemi:

1. Zagađenost starog grada otpacima, smradni zazidani deponiji iz ulica Ilirske akademije, Buličeve, Andrićeve, Marmontove i drugdje.
2. Otklanjanje drvenih sagnjilih podupirača ruševnih kuća, opasnih stalnih provizorija na više punktova koji ne služe ugledu grada, u ulici Kraj sv. Ivana kuda svi turisti svijeta prolaze kroz smrad.
3. Zagađivanje i oštećivanje historijskih spomenika u centru grada.
4. Zar nije mogao gradski perivoj i park oko Grgura N. i Zlatnih vratiju biti kulturno uređen i ocvijećen da budu pluća siromašnim stanovnicima i djeci iz mračnih, vlažnih i dotrajalih podruma hladne kamene Dioklecijanove kutije.
5. Zar parkovi na Lazaretu i željezničkoj stanici ne traže kulturniji aspekt, baš tamo gdje gosti ulaze u poznat historijski grad?

6. Zar pločnici na Narodnom trgu, frekventnoj Krešimirovoj, Marulićevoj, Bosanskoj ulici i u okolnim ulicama ne traže uređenje i zamjenu labavih i klizavih ploča na kojima se prolaznici dnevno spotiču i zablacuju?
7. Zar u smradne podrumne hotela »Slavija« ne može ući malo reda i čistoće čime bi se otklonio smradni zadah koji naročito u sparnim ljetnim noćima puni pluća gostima hotela i okolnim građanima?
8. Koliko bi se zaštitili spomenici kulture, uglovi ulica i veže kuća, kad bi postojao barem jedan javni WC.

Otklanjanju svega navedenog treba odmah prići ako želimo da grad, nakon tisućljeća, ponovo odahne u svojoj ljepoti i vrijednosti.

Istina je, da su sve to naši splitski problemi, ali bi se za njih morali zainteresirati republički i savezni turistički organi jer naša zemlja sa svojim bogatim kulturnim nasljeđem zauzima značajno mjesto u turističkoj privredi svijeta, ali ne i u turističkoj kulturnoj propagandi od koje zavisi naša potpuna turistička afirmacija.

Zar ćemo u ovakvom stanju — kao domaćini — dočekati Mediteranske igre i brojne posjetioce sa svih strana svijeta?

Ante Sapunar:

DRUŠTVO PRIJATELJA KULTURNE BAŠTINE

Stara splitska jezgra kao izraz njegove prošlosti i rasta kroz stoljeća predstavlja izuzetno značajnu povijesnu vrijednost. Problem ove urbane i arhitektonske aglomeracije je kompleksan i ne može zbog svoje kulturno-historijske vrijednosti ostati isključivo stvar konzervatorske službe i nekih direktno zainteresiranih institucija i pojedinaca već je to problem ekonomski, socijalni, građevinsko-komunalni, stambeni, imovinsko-pravni i prema tome nužno iziskuje angažiranje čitavog društva.

Poznata je činjenica da od svih spomenika kulture najdelikatnije mjesto ima graditeljsko nasljeđe koje u novim suvremenim uvjetima mora sačuvati autohtoni fizički izgled. Situaciju otežava to što je starost i trošnost većine objekata vrlo velika i mnogima prijete opasnost od samourušavanja, a time predstavljaju opasnost za živote stanara i prolaznika. Drvene grede postavljene pred dvadesetak godina ne mogu spriječiti konačno urušavanje. O kućama s »dromom« i eventualnom potresu te estetskom izgledu mnogih dijelova ne treba govoriti. Nepravilan stav prema starom dijelu grada je prisutan i uočljiv.

Ne smije se ostaviti nekoliko tisuća građana da i dalje žive u uvjetima ispod svih suvremenih standarda, dok s druge strane gradimo elitna naselja. Žalosno je da se u Splitu 3 vrše sociološka istraživanja i ustanovljava kako nema prostora za igru dok se Mjesna zajednica Grad već

dvadeset godina bori za dječji vrtić. Ne može se dopustiti da Muzej grada, vječiti sustanar, zaprema tri prostorije manje nego i najmanji zavičajni muzej, a zadatak mu je prikazivati povijest grada s gotovo dvomilenijskom prošlošću. Također se ne može dozvoliti da ostaju nedovršeni davno započeti zaštitni i istraživački radovi, koji tako umjesto prezentacije postaju deponiji smeća.

Apsurdno je da se i danas pojavljuju primjeri divlje nedopuštene dogradnje i narušavanja starog ambijenta i da stolarska radionica i sada zauzima prostor sjeveroistočne kule. Takve bi se neprihvatljive i nepravilne situacije mogle nabrajati u nedogled.

Nije rješenje u ekspanziji kafe-barova i butika u prizemnim prostorima, već treba pronalaziti takva rješenja koja će zahvatiti čitava zdanja.

Svi dosadašnji propusti upućuju na to da ubuduće treba imati ozbiljniji i savjesniji odnos prema staroj jezgri, i da to postane nužnost i obaveza.

Rješenje problema stare povijesne jezgre je u pravilnijem društvenom stavu i formiranju posebne društvene organizacije koja će ujediniti sve zainteresirane faktore kako bi se novi zahvati obavljali planski, sistematski i efikasno. Takva organizacija, sastavljena od svih zainteresiranih društvenih faktora, treba da svestrano obuhvati cjelokupnu problematiku povijesne jezgre i da je sinhrono rješava, programira, predlaže i izvršava i, što je najvažnije, financira sve zahvate na njenom uređenju.

Kao nužnost nameće se formiranje samoupravne interesne zajednice za zaštitu starog dijela grada koja bi utvrdila politiku razvoja, razvojne programe i planove.

Rješenje je u revitalizaciji koja ne smije biti samo obnavljanje pojedinih objekata već interpolacija novih sadržaja u staru jezgru. Ona mora biti istančana i da uz nužno poštivanje »pomiri« spomeničku cjelinu s novim funkcijama.

Ova anketa neka bude skroman prilog bržem i radikalnijem uređenju starog dijela grada.